

## INTERTEXTUALISM – "WAY OF BEING"

**Maria-Nicoleta Ciocian, Assist., PhD Candidate, "Babeş-Bolyai" University of Cluj-Napoca**

*Abstract: This study deals with the first part of the book of Livius Ciocârlie – Cu fața la perete - part of which circumscribes the intertextual program that turns out to be false. The author dialogues in this book, with himself, with their books and their writing stands as a literary continuity, intertextual. The autoquotation or the intertext narcissist is the predominant intertext type of this volume. The text proposes, therefore, a complicated and unexpected intertextuality with own scriptural "pieces" (rough copies, lyrics, snippets, poetic "documents") older or newer, all designed to compose the textual machine.*

*Keywords: intertextualism, textual machine, fragments, autoquotation.*

Scrierea lui Livius Ciocârlie *Cu fața la perete* propune, în prima parte (*La două mâini*), un program intertextual care se dovedește, în ultimă instanță, fals; o suprapunere de manuscrise, o permanentă nevoie de întoarcere la propriile scrieri, un intertextual ca „mod de a fi”, ca „fel de a exista”. În paginile care urmează, ne vom ocupa de această scriere și o vom analiza din unghiul intertextualității care pune împreună fragmente mai noi sau mai vechi și statuează scriitura ca palimpsestică suprapunere de manuscrise.

*Intertextualul* atinge, în cartea amintită, cote nebănuite, autorul necontinuând dialogul cu ceilalți, ci dialogând, pur și simplu, cu sine, adnotându-se pe sine, punând semne de carte la propriile-i scrieri. *Cu fața la perete* nu e decât un reflex al destinului de veșnic cititor al autorului, care a ajuns, cu privirea-i scrutătoare, asupra propriilor scrieri. Și-a lăsat scrierile prinse în această relație comentatoare, critică sau pur constatativă (a unor „fragmente vechi”, „pagini memorialistice”<sup>1</sup>).

Întâiul capitol – *La două mâini* – al „jurnalului de existență”<sup>2</sup> sau al compoziției autoreferențiale pe care autorul o propune debutează cu un scenariu demn de interes:

*„Astăzi am reușit să lucrez degeaba. En pure perte. Ce am pus pe ecran nu s-a înregistrat. Ieri terminasem cu <<imaturitatea>> și nu aveam nimic de făcut. Mai e și zi de luni. Ușor de intrat în criză. Așa că m-am apucat să scotocesc prin dulap, poate găsesc ceva. Și am găsit pagini memorialistice fără început și fără sfârșit, scrise nu știu când. Am computerizat două și, fiindcă uitasem o dischetă unde nu avea ce să caute, cum zic, nu s-au înregistrat. Acum va trebui să repet. Naiba să mă ia! Mai bine continuam să citesc din Istoria lui Nicolae, cum avusesem intenția inițial. Am zis că asta nu înseamnă <<lucru>> și am renunțat. Așa mi-a trebuit! Acum nu știu ce să fac. Mă apuc din nou sau las pe mâine? Fac pe din două. Reiau numai o pagină, ca să nu mă apese gândul că, într-o zi de luni, n-am <<muncit>> chiar deloc”<sup>3</sup>.*

Desprindem mai multe aspecte importante din pasajul inițial:

<sup>1</sup> Livius CIOCÂRLIE, *Cu fața la perete*, Cartea Românească, București, 2010, p. 5.

<sup>2</sup> Nicolae MANOLESCU, coperta a 4-a a cărții *Cu fața la perete* – „Avem, în cazul miilor de pagini aparținând genului datorate lui CIOCÂRLIE unul dintre cele mai întinse *jurnale de existență* (cum le-a numit M. Zamfir) și, în orice caz, unul din cele mai valoroase literar din întreaga noastră literatură”.

<sup>3</sup> Livius CIOCÂRLIE, *Cu fața la perete*, ed. cit., p. 5.

- Receptarea ambivalentă a lecturii și a scrierii;
- Facerea “pe din două” a celor două aspecte (lectura și scrierea) constituie mulțumirea lucrului făcut;
- Situarea propriei scriituri într-o continuitate literară, intertextuală în ultimă instanță, a propriilor rânduri, fragmente, versuri;
- Perceperea lecturii ca prim pas într-un exercițiu intertextual; (cititorul e mutat în autor, e coparticipant la decizii, ceea ce îl distanțează de jocul sterp al tel-quel-iștilor);
- Non-necesitatea tehnicii într-un proces scriptural care presupune reveniri, adăugiri, re-scrieri, re-formulări;
- Afirmarea implicită a poeziei acestui volum: „m-am apucat să scotocesc prin dulap, poate găsesc ceva. Și am găsit pagini memorialistice fără început și fără sfârșit, scrise nu știu când [...]. Va trebui să repet”<sup>4</sup> – apetența pentru căutarea rândurilor vechi și pentru captarea, la o altă lectură, a unor alte aspecte, mai puțin surprinse inițial; denudarea mecanismelor de „producție textuală”, deconspirarea convențiilor, a trucurilor de funcționare;
- “pagini memorialistice fără început și fără sfârșit” sunt paginile declanșatoare ale volumului *Cu fața la perete* sau un simplu pretext care se poate dovedi inefficient de-a lungul scrierii;
- Propriile texte sunt supuse unor „tratamente” sofisticate, **autocitatul** (sau **intertextul narcisist**) fiind tipul de intertext predominant al acestui volum;
- Pasiunea autorului pentru scriere, lectura „noutăților” („a *Istoriei* lui Nicolae”) subordonându-se adnotărilor propriilor texte;
- Textul care ni se deschide propune o *intertextualitate complicată și neașteptată cu propriile „bucăți” scripturale* (bruioane, versuri, fragmente, „documente” poetice) mai vechi sau mai noi, toate destinate să compună *mașinăria* textuală;
- Fragmentul are valoare de „mise en abyme”, capabil să explice strategia intertextuală asumată pe întreg parcursul textului;

Volumul devine expresia concentrată a **intertextualismului ciocârlian**. Cercetarea confirmă că scrierile literare ale autorului se conturează în jurul acestui volum. Subtila observație metatextuală trădează, într-un fel, aspirația nemărturisită de a dezvălui cititorului o parte din enigma propriei creații<sup>5</sup>.

Există mai multe tipuri de comentarii la propriile cărți, dar fiecare tip deschide porți către interioritatea subiectului comentator (care se suprapune, aici, cu scriitorul). Dorește Livius Ciocârlie să circumscrie, pe baza lor, o simptomatologie a propriilor scrieri? Aduce cartea în discuție „pasaje” „simptomatice” pentru a (re)întemeia o (altă) imagine a propriului scris?

<sup>4</sup> *Ibidem*.

<sup>5</sup> La fel, Goethe, în *Scrisoare către Zelter* – 1 iunie 1831, își dezvăluie o parte din secretele creației: „Nu este lucru ușor să exteriorizezi, la 82 de ani, ceea ce ai conceput la 20 de ani și să îmbraci un schelet în interior viu, cu tendoane, carne și epidermă, ba să mai aplici celui gata făcut și câteva falduri ale pelerinei, pentru ca totul să rămână secret public, care să desfete mereu oameni și să le dea și bătaie de cap” – Apud Elena LOGHINIVSKI, *Pușkin și problemele existenței în memoria literaturii – Studii de intertextualitate*, Editura Litera, Chișinău, 2000, p. 238.

Comentatorul se plasează în interiorul propriilor scrieri, le ordonează după bunul său plac, după ce scriitorul le-a clădit.

Prima unitate tematică a cărții – *La două mâini* – sugerează, metaforic, lectura propriilor scrieri căzute în lectura a două perechi de mâini, cartea oglindind re-lectura lor. Reflecțiile asupra propriilor cărți denotă și raportul, fragil, între două moduri, complementare, de a scrie, între două moduri, complementare, de lectură, între două mâini, ale aceluiași om, care scriu. Livius Ciocârlie pune semne de carte la propriile cărți, „comentează sarcastic poeziile scrise în liceu”<sup>6</sup>, versurile cu măsură și rimă, „versurile libere, oarecum blagiene, din care nu lipsesc referirile la starea de a fi poet”<sup>7</sup>. Adesea sunt transcrise, în paranteză, în italice, pasajele pe care le comentează: „<<aici, în cetatea lui Bucur, o mătură domnul Suceveanu, așa că la cinci dimineața, zic, mai dorm puțin>>”<sup>8</sup>; sau „<<îndrăgostit chiar nu, doar că trăgeam cu ochiu la nurii fetelor și, sentimental, vezi bine, oftam >>”<sup>9</sup> - și comentariile:

„Pagină chinută, probabil fiindcă am măturat zăpada la cinci dimineața și sunt frânt. Scrisul e o activitate în primul rând fizică, dacă te dor oasele nu se creează ambianța omogenă, caldă, placentară, în care, ca de la sine, uneori cursive, chiar uleios, alteori sincopat, crește acumulându-se un fragment (*jos pălăria! ce stilist!*)”<sup>10</sup>;

„Folosesc cuvinte frumoase, absente din vorbirea cotidiană, <<adâncul>>, <<cetini>>, ca și turnuri artificiale, <<îmi pare>> etc., în general o limbă prețioasă, <<pe străzile ploii>> și mult sentiment. Simțământul devine curând erotic, cu adresă vagă, cum nu sunt îndrăgostit decât fugăr de câte o elevă văzută diminețile, în drum către școală, în tramvai (*îndrăgostit chiar nu, doar că trăgeam cu ochiu la <<nurii>> fetelor și, sentimental, vezi bine, oftam*). Renunț foarte repede la măsură și rimă, scriu versuri libere, oarecum blagiene din care nu lipsesc referirile la starea de a fi poet”<sup>11</sup>.

Livius Ciocârlie își recitește însemnările din liceu și consemnează impresiile – o retorică a lecturii în interiorul textului. În centrul notațiilor ciocârliene se află cel care scrie, iar a gândi despre literatură înseamnă a face literatură, adică a scrie.

Transcrind fraze scrise „nu știu când”, autorul modifică, ordonează în chip fatal ceva, pregătește acele citate/autocitate pentru tipar dându-le, inerent, o structură (chiar dacă nu mărturisește asta în text). Ce semnificație are acest proces? Că spontaneitatea diaristică devine aproximativă, iar jurnalul – „un laborator de fraze” (Roland Barthes), un spațiu de antrenamente stilistice și un scriitor care își negociază cuvintele spre a fi puse pe hârtie, un soi de „punere la punct literară”<sup>12</sup>. Livius Ciocârlie preia din propriile caiete numai ce socotește demn de a fi publicat, renunțând astfel la clauza confidențialității. Jurnalul său nu-și propune să păstreze secretul. Este un jurnal programatic deschis, „secretul este abolit și confidențialitatea își caută complici (lectori avizați)”<sup>13</sup>. *Intertextul* e cel care apără jurnalele de ochii indiscreților, *intertextul* e secretul lor.

<sup>6</sup> Livius CIOCÂRLIE, *Cu fața la perete*, ed. cit., p.11.

<sup>7</sup> *Ibidem*.

<sup>8</sup> *Ibidem*, p. 10.

<sup>9</sup> *Ibidem*, p. 11.

<sup>10</sup> *Ibidem*, p. 10.

<sup>11</sup> *Ibidem*, p. 11.

<sup>12</sup> André GIDE, *Journal*, Editura Galimard, Bibliothèque de la Pléiade, 1951, 1954, p. 25.

<sup>13</sup> Eugen SIMION, *Ficțiunea jurnalului intim*, vol. I, ed. cit., p. 179.

Diaristul își contemplă figura în oglinda propriilor scrieri și se îndrăgostește de sine (*mitul lui Narcis* atât de prezent în jurnal, pe care Michel David îl consideră „mitul constitutiv al jurnalului intim,”<sup>14</sup>), se caută pe sine în oglinda cărților, a caietelor din liceu, a versurilor, fragmentelor sau propriilor bruioane. Diaristul își reconstituie „chipul” livresc din cioburile risipite ale scrierilor anterioare și ale lecturilor de care s-a bucurat și Narcis diaristic devine sau nu fericit. E fericit când se regăsește în scrierile celorlalți și nefericit ori de câte ori e nevoit să consemneze întinericul ființei sale. Aici, oglinda devine înșelătoare, iar cunoașterea rămâne fragmentară. Narcis este condamnat să privească în oglinda (veritabilul mit al oglinzii diaristice) imperfectă a propriei scriituri (dar și a scriiturii altora), rămânând prizonier în *intertextualitate*, neavând nici măcar „libertatea” de a se sinucide, de a ieși din ghearele livrescului, singura libertate îngăduită fiind aceea a selectării fragmentelor pe care le inserează în jurnal și a ordonării acestora după bunul său plac. „Povara” livrescului – *intertextul* – ocupă spațiul diaristic și îi dă o semnificație aparte. Muncile sisifice ale diaristului (*mitul lui Sisif* însoțește, în chip fatal, *mitul lui Narcis* în jurnal) – pasiune devastatoare – se fixează într-un text a cărui responsabilitate revine și lectorului care are și menirea descifrării *intertextului*.

Eugen Simion, făcând un soi de inventar al miturilor în literatura diaristică (*mitul lui Proteu*, *Circe*, *Narcis*, *Sisif*, *mitul oglinzii*), asociază mitului oglinzii pe cel al *Celuiilalt*, al „personajului din oglindă”<sup>15</sup> și, mai ales, „al personajului din subtext, din oglinda oglinzii”<sup>16</sup>, dublul celui care scrie și despre care se scrie în confesiune. Iar mijlocitorul cel mai vizibil al mitului *Celuiilalt* este *intertextualul* acestor jurnale.

Demersul specific al literaturii diaristice ciocârliene este *intertextul* – calea de acces spre centrul propriei creații. Dacă diaristul, în genere, nu-și face planuri, nu-și construiește scenarii, pornește din orice loc și nu-și propune să ajungă nicăieri, Livius Ciocârlie pornește de la sinele livresc și ajunge, prin citat, la sine. Un circuit închis care plasează în centru *intertextul*. Sentimentul libertății care-i domină spiritul este **libertatea selecției intertextuale**, libertatea de a analiza, în jurnal, *orice* din caietele sale, din lecturile sale, din cărțile sale. Teama de a fi demascată se transformă în voința demascării în și prin citat. **Citatul** devine **singurul element stabilizator** într-o lume în care toate se mișcă, este singura formă care nu se deformează într-o confesiune „mișcătoare”. Dacă mitul salvator al oricărui text diaristic este mitul creatorului, al scriitorului, jurnalele ciocârliene găzduiesc un element stabil – *intertextul* – singura formă nedeformată în spațiul deformat al acestei scriituri.

Se încearcă un soi de organizare a materialului pe care urmează să-l supună analizei –

<sup>14</sup> Michel DAVID, *Le journal intime et ses formes littéraires*, Actes du Colloque de Septembre 1975, textes réunis par V. Del Litto Librairie Droz, Genève – Paris, 1978, p. 153.

Discuția despre jurnal, dacă jurnalele ciocârliene sunt sau nu intime, nu o dezbatem în aceste pagini.

Florina Pîrjol crede că Livius Ciocârlie „se distanțează de genul autobiografic canonic, apropiindu-se mai curând de cel autoficțional, iar, în cazul de față, și de eseul literar, prin mutarea accentului de pe „realismul” notației retrospective pe literaritatea propriu-zisă a textului” – Florina PÎRJOL, art. *Despre bătrânețe, moarte și alți demoni autobiografici* în *Observator cultural*, nr. 660, din 8. 02. 2013.

Iar Livius Ciocârlie scrie: „Când am început să scriu autobiografie eram tânăr. Chiar foarte tânăr, de vreme ce eram copil. Moda nu apăruse. După aceea a apărut și ai fi zis că mă trage după ea. Acum și eu, și autobiografia am îmbătrânit. S-ar putea ca modei să-i supraviețuiesc” – Livius CIOCÂRLIE, *Bătrânețe și moarte în mileniul trei*, Editura Humanitas, București, 2005, p. 40.

<sup>15</sup> Eugen SIMION, *Ficțiunea jurnalului intim*, vol. I – *Există o poetică a jurnalului?*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005, p. 250.

<sup>16</sup> *Ibidem*.

„La lucrurile astea va trebui să mă întorc mai târziu, dacă vreau să păstrez o ordine a capitolelor (*capitole?*; *va să zică, era un proiect de anvergură; măi!*). Acum a venit rândul poeziilor de la *Clasic* însă, deocamdată, nu reușesc”<sup>17</sup>.

Denudarea procedurii de selecție a intertextualului asigură impresia onestității care pare a conduce întregul volum. Autorul pare să propună cititorului un **pact al onestității** care, vom vedea, va fi sau nu respectat.

Această buclă justificativă vine după pasajul inițial al scrierii *Cu fața la perete* în care sunt pierdute câteva pagini scrise pe computer, printr-o manevră inabilă a butoanelor de ștergere. Personajul, depășit de tehnologia care-l înconjoară, e pregătit să lucreze doar pentru a nu avea senzația că pierde timpul („Acum, nu știu ce să fac. Mă apuc din nou sau las pe mâine? Fac pe din două. Reiau numai o pagină, ca să nu mă apese gândul că, într-o zi de luni, n-am <<muncit>> chiar deloc”<sup>18</sup>; „gândul de a șoma, fără să știi cât timp, nu e mai plăcut”<sup>19</sup>). Modelul livresc se impune încă din primele rânduri: convenției romantice a manuscrisului găsit îi urmează incidentul postmodern al manuscrisului pierdut de pe ecranul computerului; „biblioteca din casă, inegală, dar măcar existentă”<sup>20</sup> se suprapune peste biblioteca intertextualității textuale care face scrisul lui Livius Ciocârlie.

Avansăm ipoteza competiției dintre diferitele eu-uri ale autorului (cel care scria poezii în liceu și cel de acum, care le adnotează). O **palimpsestică suprapunere de manuscrise** circumscrie o priveliște ademenitoare care mai că se lasă scrutată de o acribie a cititorului – „are și cititorul obligații, de memorie, i-o spun cu angajament”<sup>21</sup>. „Paginile memorialistice fără început și fără sfârșit, scrise nu știu când”<sup>22</sup> și găsite în fundul sertarului sunt și ele comentarii sarcastice – culmea convenției manuscriptice – pe marginea unui alt fragment autobiografic mai vechi, cu caracter, la rândul-i, de autocomentariu la niște poeme scrise în liceu.

„Am abandonat fragmentul vechi (*fragmentul vechi?*), fiindcă, recitindu-l, mi s-a părut de nefolosit. Comentam sarcastic poeziile scrise în liceu. Autocomentariul are tendința naturală de a adopta un ton superior. Am putut scrie cu umor bonom despre producțiile școlare, însă cele poetice mă implică oarecum, de vreme ce am perseverat în literatură, încât intervine obișnuita încercare de a preveni ironia altora prin propriile mele ironii. Cu atât mai necesare, în cazul de față, cu cât nimic nu rezistă din versurile scrise cu oarecare continuitate, la *Clasic*, sporadic la facultate și, într-o ultimă tentativă, modern în intenție, la *Muzeu*”<sup>23</sup>.

Întrebarea care se naște este: câtă încredere putem avea într-un astfel de eu autobiografic? Vorbind, tu - cel de acum – despre tine însuși (de acum și de altădată), despre cine vorbești, de fapt? Orice astfel de încercare de rememorare pune problema fidelității memoriei celui în cauză. Unele pasaje transcriu autocomentarii ironice, uneori sarcastice, asupra propriilor scrieri, mai vechi, ca și cum autorul s-ar detașa de vechiul său scris, l-ar detesta pe alocuri.

<sup>17</sup> Livius CIOCÂRLIE, *Cu fața la perete*, ed. cit., p. 7.

<sup>18</sup> *Ibidem*, p.5.

<sup>19</sup> *Ibidem*, p. 7.

<sup>20</sup> *Ibidem*, p. 14.

<sup>21</sup> *Ibidem*.

<sup>22</sup> *Ibidem*, p. 5.

<sup>23</sup> *Ibidem*, pp. 5-6.

„Mă întorc la primele poezii, scrise din imbold patriotic, un soi de realism socialist răsturnat. Lozinci pline de patos, în versuri simple și nu prea lungi. Îi condamnam. Ce ți-i mai condamnam! Pe ai noștri, pe Dej și compania, nu mai puțin pe ruși. Tot atunci și un filon intim, autoacuzator - <<paharul meu de glod>> (*paharul meu de glod! păcat că am renunțat*) - și plângăreț”<sup>24</sup>.

O privire atentă asupra traseului propriului eu ne poate revela un **program intertextual** care poate suplini autenticitatea: a scrie despre sine se poate face și prin autoanaliza propriilor scrieri, autoanaliză fragmentară, subiectivă, uitucă sau ironică uneori, printr-o proiecție livrescă a propriului eu.

Pentru textul ciocârliean, intertextualul devine un „**locus amoenus**”<sup>25</sup> (loc de desfătare), un motiv principal, asemenea existenței retorico-poetice proprii acestui motiv din epoca imperială și până în secolul al XVI-lea. Decorul său constă într-o permanentă trimitere la fragmente mai vechi, nepublicate, într-un dialog al propriilor texte - mai vechi sau mai noi - într-un alt text care nu face decât să le pună împreună. (Locus amoenus - convenție consacrată a codului idilic, în sens jungian este o structură arhetipală care emerge din iconștientul colectiv ca o reprezentare de tip paradisiac).

*Intertextualul* devine, în aceste texte, o alternativă la jurnalul clasic. E textul lui Livius Ciocârlie constituit după o „rețetă” eficientă, mizând pe identificarea sau distanțarea de propriul eu?

E vizibilă sublinierea diferențelor între „ce vedea în poezie” și „ce crede acum” –

„vedeam în poezie un mod de a spune ce te frământă și ce simți. De când am aflat, de la poeticieni, cam ce înseamnă, nu mai cred ce credeam, dar nici ce să cred nu știu, așa că am pus-o în paranteză (*mai bine zis am terminat-o cu ea*). Poezia a încetat să mă intereseze când, caz banal, am încetat să tânjesc după fete; aceasta fusese [...], cum zic, singura temă după ce pașoptismul patriotic s-a potolit”<sup>26</sup>.

Comentariile abandonate (la poezii, precum și la „comentariul de față”) se justifică prin „adaptarea prin contrast la tonul poeziei”<sup>27</sup>, explicație ce dă prilejul intrării în scenă a lui Derrida –

„Se confirmă, a câta oară?, adevărul ideii lui Derrida: dacă intri într-o relație de opoziție nu se poate ca, într-un fel sau altul, să nu devii tu însuși, într-o oarecare măsură opusul tău”<sup>28</sup>.

„Ratarea” comentariului e justificată și prin poezia care „era de nefolositor”<sup>29</sup>, situație extrapolată în latura personală:

<sup>24</sup> *Ibidem*, p. 10.

<sup>25</sup> „*Locus amoenus* [...] constituie, începând cu epoca imperială și până în secolul al XVI-lea, motivul principal al oricărei descrieri a naturii. El înfățișează un colț de natură frumos și umbros. Decorul său minim constă dintr-un copac (sau mai mulți), o pajiște și un izvor sau un pârau. La acestea se pot adăuga florile și ciripitul păsărilor. În regia cea mai bogată mai apare și o briză ușoară. Asemenea descrieri sunt la Virgiliu și Teocrit doar accesorii de punere în scenă pentru poezia lor pastorală. Dar curând ele se desprind din ansamblu și devin subiectul unor descrieri retoricizante” – Ernst Robert CURTIUS, *Literatura europeană și Evul Mediu latin*, în românește de Adolf Armbruster, București, Editura Univers, 1970, p. 231.

<sup>26</sup> Livius CIOCĂRLIE, *Cu fața la perete*, ed. cit., p.12.

<sup>27</sup> *Ibidem*.

<sup>28</sup> *Ibidem*.

<sup>29</sup> *Ibidem*.



„de nefolosit chiar adolescența mea, cu totul ratată (*spun imediat în ce fel*). E un al doilea moment determinant din existența individului; după primii ani, când se formează înconștientul, adolescența generează (*sau nu*), pe toate planurile – moral, intelectual, spiritual – conștiința”<sup>30</sup>

– situație care dă, din nou, prilejul intrării în scenă a lui Nietzsche:

„Cam așa cum insistă Nietzsche asupra modului adecvat de alimentare, condiție a oricărei activități, inclusiv intelectuale, aș spune că două lucruri sunt importante în adolescență: cheltuirea firească, fără frustrări și fără excese, a energiei sexuale și, în al doilea rând, deprinderea unei discipline de muncă până la automatism (fluier a pagubă, retrospectiv, în ambele privințe și, până mâine, mă opresc aici)”<sup>31</sup>.

Dialogul cu propriile texte mai vechi nu face decât să deschidă drumul dialogului cu alte voci.

Ironia care pare să apară în evocarea carierei ratate de poet în adolescență nu vizează în mod direct versurile proaste, cât iluziile tânărului care a fost –

„Poezia, fiindcă o concepeam ca pe o mărturisire intimă pe fond de frustrare și de sfială, n-a avut niciodată statut social (*adevărul e că mi-am divulgat producțiile lui Roman, lui Butnaru, admirativi, lui Mihai, mai critic, și Ilenei, care a oftat*). Mi-am făcut o idee pudică și niciun pic profesională despre literatură, ca despre un mod de a fi al singurătății, din care m-a scos parțial, Sorin, prin '65, și, integral, eu însumi, după douăzeci de ani (*ce-i drept, dacă ar fi existat <<mailul>>, pe la reviste nu m-aș fi arătat*)”<sup>32</sup>.

Re-citindu-și scrierile, caută justificări ale acelui mod de scriere în copilărie sau în adolescență, în chiar „lichidul placentar”. Încercând să descopere „rădăcinile timidității” („*ce treabă am să mă amestec?; cine știe ce aflu? la ce mi-o trebui?*”<sup>33</sup>, dar fără să poată stabili „o dată de început”<sup>34</sup>, socotindu-se „efeminat”, „colțuros”, „uscat” sau fără vigoare bărbătească, definindu-se, „prin absența unor caractere și nu prin combinarea lor”<sup>35</sup>, amintirile lui se amestecă cu amintirile despre „personajul lui Sorin (care vrea să fie înmormântat într-un loc ascuns, ca să nu-și aducă nimeni aminte de el)”<sup>36</sup>, personaj care îi dă prilejul să se reîntoarcă la sine – „eu, mai nou, aș prefera să nu fiu înmormântat defel”<sup>37</sup>. Revine la adnotările aduse propriilor texte –

„Recitesc fragmentul abandonat pentru ca, din citatele luate în răspăr, să văd dacă rezistă ceva. Nu (*adică, nu rezistă; surpriză, ce să-ți spun...*). Înfloriturile sunt de speriat. Acesta o fi fost rostul lor (*să mă lecuiască de ele*), îmi zic, întrebându-mă pentru a încheia, la ce mi-au folosit. Le reproduc. Nu le mai reproduc”<sup>38</sup>.

<sup>30</sup> *Ibidem*, pp. 12-13.

<sup>31</sup> *Ibidem*, p. 13.

<sup>32</sup> *Ibidem*, pp. 14-15.

<sup>33</sup> *Ibidem*, p. 15.

<sup>34</sup> *Ibidem*.

<sup>35</sup> *Ibidem*, p. 17.

<sup>36</sup> *Ibidem*, p. 18.

<sup>37</sup> *Ibidem*.

<sup>38</sup> *Ibidem*.

Continuă cu descoperirea, în mapă, a încă unui fragment autobiografic, „unul scris cu cerneală. L-am uitat cu totul. Poate nu l-am recitat nicicând. Să vedem ce-i cu el”<sup>39</sup>. Trecerea de la un fragment la altul, precum și unele comentarii la textele „găsite” sau ruperea citatelor și rezumatul fragmentelor mai puțin importante – toate sunt transcrise în italice. Asistăm, aici, la o inversare a convențiilor de formă scripturală; în realitate, italicele îmbracă citatele, dar textul ciocârlian propune propria convenție cu propriile texte – neasumarea, la nivel formal, a textelor sale mai vechi și scrierea în italice a reflecțiilor sau a unor mici rezumate ale acestora. Denotă această răsturnare a convențiilor disculparea de propriile-i fragmente mai vechi? Pactul onestității propus inițial devine o simplă joacă a formelor?

Scrierea în italice și închiderea în paranteze transcrie și adăugiri actuale la mai vechile texte:

„(ba, am renunțat la <<admirație și respect>>; deși, la drept vorbind, și acum, când sunt prezentat în public, cu vreo ocazie, mi se spune <<profesorul și criticul>>, iar eu spun, în mine-mi, dracu să te ia!)”<sup>40</sup> sau „(Mai târziu când, prin desființare, ni s-au turnat pe cei de la <<Limbi străine>>, ne-am pomenit cu una, o <<convinsă>>, și, în plus, cu o nepoată a lui Gheorghiu-Dej. Prima a fost cumsecade, a doua ștearsă, nu mi-o mai amintesc)”<sup>41</sup>, dar transcrie și sentimentul recunoașterii aceleiași scene – „(Și scena asta am mai descris-o pe undeva, iar tot ce spun e apocaliptic de subiectiv.)”<sup>42</sup>.

Dificultățile întâmpinate în descifrarea însemnărilor autobiografice urmează intertextului transcris, dar italicele nu le deosebesc, decât uneori, de decupajele diaristice mai vechi –

„Aici mă împotmolesc. Au fost de ajuns trei zile de ocupații școlare ca să-mi ies din ritm și, ce-i mai rău, întreruperea e grefată pe o lentă desprindere, începută încă de astă vară. Mă întreb, cam îngrijorat, dacă după ce îmi sunt străini și oamenii și tot ce am făcut în ultimii cincisprezece ani, dacă, deci, nu urmează încă o desprindere, de data asta de ceea ce scriu. Să fiu un Castor Ionescu, cu fruntea la zid? (*Intreabă-i pe tineri cine-i Castor Ionescu!*) Viața merge înainte în dreapta și în stînga și mi-e greu să nu fiu părtaş, cât de cât, la ce, e drept, o vreme m-a interesat. Vorbesc, și toate cuvintele sunt fabricate, umplu tăcerea, atîta tot, și, din ce în ce, chiar aici, pe această pagină, **ce scriu e fals**. (*De ce să fie fals? Poate <<sună>> fals.*)”<sup>43</sup> - fragmentul oferă și o justificare a transcrierii, în acest jurnal, a propriilor fragmente mai vechi: „mi-e greu să nu fiu părtaş, cât de cât, la ce, e drept, o vreme m-a interesat”<sup>44</sup>.

Această dispunere a intertextualului în pagină e una cu totul aparte, fiind scrise în italice nu pasajele preluate din propriile cărți, ci comentariile, observațiile, dar și interogațiile actuale asupra textului sau amintirilor. Care e efectul textului scris în italice? Se disculpă Livius Ciocârlie, prin aceste perechi de ghilimele, de propriile-i spuse? Sau dorește să păcălească ochii lectorului neavizat? Câte ceva din fiecare.

Originalitatea lui Livius Ciocârlie în asamblarea intertextuală e remarcabilă; o răsturnare a convențiilor intertextuale face ca tipurile de citat ciocârlian să nu se încadreze

<sup>39</sup> Ibidem.

<sup>40</sup> Ibidem, p. 19.

<sup>41</sup> Ibidem, p. 20.

<sup>42</sup> Ibidem, p. 23.

<sup>43</sup> Ibidem, pp. 21-22.

<sup>44</sup> Ibidem, p. 22.



perfect în nicio schemă teoretică fixă existentă. Mereu există amendamente ale teoriilor intertextualității deja formulate și posibilitatea modificării sau extinderii acestora.

Textul ciocârlan, prin trimiterile autobiografice, trimiteri plasate ulterior în deceniul al nouălea, circumscrie acel tip de intertextualitate specific literaturii secolului al XX-lea, „caracterizat printr-un proces de oglindire a operei în propriile sale structuri”, cărțile fiind „construite pe motivul operei în operă și care constituie însuși procesul creației, în acest fel scriitorul devenind conștient el însuși de propria sa creație, asumându-și cu fervoare condiția propriei opere”<sup>45</sup>.

După scurte și fragmentate autoanalize ale propriilor texte nepublicate - („textul următor, scris tot cu cerneală, pare să fie o primă variantă a comentariului la cincinal. Ne lămurim numaidecât”<sup>46</sup>; „recitind, mi-au atras atenția câteva constante [...] (mor de curios!)”<sup>47</sup>; „Slab început de fragment. Nu destul de dens. Frazele sâsâie de atâta mai mult ca perfect”<sup>48</sup> – Livius Ciocârlie concluzionează: „Nu vreau ca, autoanalizându-mă, să scriu; vreau ca scrind să mă autoanalizez (*nu mai spune!, ca să zic așa; hotărâsc să nu mă mai amestec; facu-mi de cap în voie!; transcriu și atâta tot*)”<sup>49</sup> și ne mărturisește dorința ascunsă: „grefată pe lipsa de energie, [...] ideea unei cărți fără sfârșit (*Scriu în continuare la ea*)”<sup>50</sup>. Absorbirea vechilor texte în textul actual e „din cauza absenței viitorului” care nu l-a pregătit „pentru proiecte ulterioare”<sup>51</sup>, formându-și o „conștiință de ciocârlan”<sup>52</sup>.

*Cu fața la perete* devine intersecția legăturilor dintre multiplele fragmente mai vechi și comentariile asupra lor – toate acestea interferând și creând spațiul textual al (re)citirii și (re)scrierii propriei biografii. Asemeni Anei Blandiana care, referindu-se la scrierile eminesciene, mărturisește o „imperioasă nevoie”<sup>53</sup> de întoarcere la text, o încercare de lectură „cu un ochi virgin, ca și cum pentru prima oară mi l-aș dăru”<sup>54</sup>, Livius Ciocârlie pare să mărturisească, subliminal, o atare **nevoie de întoarcere la propriile texte**.

Recurența unor sintagme („Nu mai știu de unde am pornit și unde voiam să ajung”<sup>55</sup>), uneori transcrise în italice, alteleori nu, denotă o transcriere selectivă a textelor anterioare și fragmentarea acestora de gândurile actuale. Intervențiile în trecutul lui scriitoricesc sunt justificate printr-„o singură idee program: cum să nu trăiesc. Cum să intervin mai puțin în ce se întâmplă”<sup>56</sup>. Scrierile anterioare nepublicate dovedesc existența unui „program de viață”: „Atunci, aveam un program de viață, astăzi mai am o singură idee program: cum să nu trăiesc”<sup>57</sup>. Ideea de scriere este asociată unui „program de viață”.

<sup>45</sup> Ioana BOT - <http://www.upm.ro/cercetare/CentreCercetare/DictionarCritica/Intertextualitate.pdf> (28.01. 2014).

<sup>46</sup> Livius CIOCÂRLIE, *Cu fața la perete*, ed. cit., p. 31.

<sup>47</sup> *Ibidem*.

<sup>48</sup> *Ibidem*, p. 34.

<sup>49</sup> *Ibidem*, p. 32.

<sup>50</sup> *Ibidem*, p. 36.

<sup>51</sup> *Ibidem*.

<sup>52</sup> *Ibidem*, p. 39.

<sup>53</sup> *România literară*, An XX, nr. 3/1987, p. 23.

<sup>54</sup> *Ibidem*.

<sup>55</sup> Livius CIOCÂRLIE, *Cu fața la perete*, ed. cit., p. 40.

<sup>56</sup> *Ibidem*, p. 41.

<sup>57</sup> *Ibidem*.

Descoperirea celor „nouăsprezece pagini fircălite, cu ștersături”<sup>58</sup> a fost una întâmplătoare. „Le și uitasem. Am dat peste ele răscolind dosare, doar-doar găsesc ceva de făcut”<sup>59</sup>. Un alt moment în care onestitatea pare a fi respectată, iar adnotarea paginilor este mărturisită ca fiind întâmplătoare.

O permanentă amânare a concluziilor străbate întreg volumul, termenul nefiind niciodată definit. Capitolul prim ia sfârșit prin răsfoirea altor câteva pagini<sup>60</sup>, pe care decide să le arunce. Dar, păstrează

„numai această, să-i zicem, încheiere: Domnul scriitor stă la masa lui de scris. Domnul scriitor vrea să scrie. Despre ce să scrie, rămâne de văzut. Sau nu, problema nu este pusă în termenii potriviți. Domnul scriitor nu vrea să scrie despre ceva, dumnealui vrea să scrie pur și simplu. Pur și simplu, adică ce? Ce, dacă nu despre ce? Ce, ne ce...! Fie ce-o fi? Fie ce-o fi! Fie ce-o fi, dar nu despre nimic și nu nimic. Pentru nimic în lume! Domnul scriitor nu vrea să scrie ceva despre nimic tot așa cum nu vrea să scrie nimic despre ceva. Domnul scriitor vrea să scrie, atâta tot. Atunci să scrie, dacă asta vrea”<sup>61</sup>.

Ultima frază a primei părți circumscrie o decizie cu valoare de final deschis. Actul scrierii e perceput ca fiind gratuit, nestârnit de nimic. Nerecunoașterea intertextului ca definitoriu în propria construcție textuală - iată momentul în care pactul onestității este încălcat<sup>62</sup>, intertextualul nu mai e socotit ca primum movens al cărții de față, de aici și decizia nepăstrării ultimelor pagini găsite. Prima parte a cărții nu face altceva decât să denunțe iluzia că un program intertextual (chiar unul asemenea celui din cartea de față) poate suplini autenticitatea. Scrisul lui Livius Ciocârlie refuză orice tip de program, chiar și programul intertextual care părea, inițial, că poate suplini autenticitatea, iar asta pentru că “a scrie despre sine nu se poate face oricum”, preferându-se scriitura fragmentară, uitucă.

În același interviu cu Mircea Bențea, întrebat dacă “lectura și rescrierea caietelor jurnalului reprezintă un *pretext declanșator* sau o simplă *tehnică literară, respectiv cea intertextuală*”<sup>63</sup>, Livius Ciocârlie socotește întrebarea ca fiind una echivocă<sup>64</sup>:

„Ce vreți să aflați este de ce se întâmplă destul de des ca o carte a mea să fie un comentariu al unor jurnale mai vechi. Propuneți două motivații: 1. Pretext declanșator și 2. Tehnică intertextuală. La prima ipoteză răspunsul este *da*. La a doua, e mai complicat. Tehnica intertextuală folosită nu reprezintă un scop în sine. *Ce încerc să surprind este dinamismul meta existențial*”<sup>65</sup>.

<sup>58</sup> *Ibidem*, p. 42.

<sup>59</sup> *Ibidem*.

<sup>60</sup> “În sfârșit, mai găsesc câteva pagini, le răsfoiesc și decid să le arunc.” - Livius CIOCÂRLIE, *Cu fața la perete*, ed. cit., p. 63.

<sup>61</sup> Livius CIOCÂRLIE, *Cu fața la perete*, ed. cit., p. 63.

<sup>62</sup> Un alt moment în care onestitatea se vrea/se lasă călcată în picioare este acela în care, vorbind despre Facultatea de Filologie unde s-a dus „ca să nu mă ia în armată, fiindcă îmi plăcea să citesc și (îndeosebi) fiindcă de altceva nu eram bun” (*Cu fața la perete*, p. 20.), mărturisește că „viața merge înainte în dreapta și în stânga [...]. Vorbesc, și toate cuvintele sunt fabricate, umplu tăcerea, atâta tot, și, din ce în ce, chiar aici, pe această pagină, ce scriu e fals” – *Ibidem*, p. 22.

<sup>63</sup> Livius CIOCÂRLIE - „...pe mine să nu contați”. *Convorbiri cu Mircea Bențea* urmate de o *addenda*, postfață de Liana Cozea, ediția a doua, Editura Paralela ‘45, Pitești, p. 81.

<sup>64</sup> „Spuneam că întrebarea este echivocă pentru că ea s-ar putea referi și la aspectul că nu public jurnalul în forma lui ingenuă, revin asupra lui și, fără să țin seama de cronologie, îl recumpun. Explicația e de ordin literar. Nu-mi fac probleme cu autenticitatea ori mărturia”. - *Ibidem*.

<sup>65</sup> *Ibidem*.

O justificare a apelării frecvente la propriul intertext o dă câteva rânduri mai târziu:

„Nu cred că împrejurările vieții mele ar putea să intereseze pe cineva, de vreme ce nu mă interesează nici măcar pe mine. În schimb, îmi fac iluzia că aş putea să stârnesc un oarecare interes prin reflecția asupra lor și prin modularea tonului emis. Viața mea nu e decât o materie primă, ca oricare alta. Nu-mi recunosc nicio responsabilitate față de ea. Dacă tot a trebuit s-o îndur, docil, măcar scriind să-i trag câteva șuturi. Așadar: valoarea documentară a jurnalelor mele e apropiată de zero în ciuda faptului că tot ce spun e adevărat [...]. Singurul lor subiect, în afară de scrierea însăși, ar putea să fie **un fel de a exista**”<sup>66</sup>.

Deducem de aici că **intertextul nu este o tehnică literară folosită ca scop în sine, ci “un fel de a exista”, “un mod de a fi”**<sup>67</sup>.

Prima parte a cărții *Cu fața la perete* (*La două mâini*) - se articulează, deci, prin raportare permanentă la propriile scrieri nepublicate, prin întoarcerea către sine. Eugen Negrici, vorbind despre parodie, aduce în discuție o așa-numită „**funcție de supraveghere**” care funcționează datorită „imposibilei ignorări a factorului de înrăurire și moderație”<sup>68</sup>. În cazul cărții în discuție, această „funcție de supraveghere” poate fi tributară relației dintre scrierile nepublicate și găsite întâmplător și luarea lor drept reper pentru autoanaliză.

## Bibliografie

- CIOCÂRLIE, Livius, *Bătrânețe și moarte în mileniul trei*, Editura Humanitas, București, 2005.
- CURTIUS, Ernst Robert, *Literatura europeană și Evul Mediu latin*, în românește de Adolf Armbruster, București, Editura Univers, 1970.
- IDEM, *Cu fața la perete*, Cartea Românească, București, 2010.
- DAVID, Michel, *Le journal intime et ses formes littéraires*, Actes du Colloque de Septembre 1975, textes reunis par V. Del Litto Librairie Droz, Genève – Paris, 1978.
- GIDE, André, *Journal*, Editura Galimard, Bibliothèque de la Pléiade, 1951, 1954.
- NEGRICI, Eugen, *Figura spiritului creator*, Cartea Românească, București, 1978.
- PÎRJOL, Florina, art. *Despre bătrânețe, moarte și alți demoni autobiografici* în *Observator cultural*, nr. 660, din 8. 02. 2013.
- SIMION, Eugen, *Ficțiunea jurnalului intim*, vol. I – *Există o poetică a jurnalului?*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005.
- „...pe mine să nu contați”. *Convorbiri cu Mircea Bențea* urmate de o *addenda*, Postfață de Liana Cozea, ediția a doua, Paralela '45, Pitești, 2010.

<sup>66</sup> *Ibidem*.

<sup>67</sup> „**M. B.**: Dar scrisul ca un mod de a fi, ca o iluzie a supraviețuirii, ca o formă a echilibrului interior?

**L. C.**: E toate astea la un loc, adică e și *altceva*, despre care vă tot spun: ceva ce mi-a intrat în cap. Pe cale de consecință, a devenit *un mod de a fi*. Nu unul înăscut [...]. Cu urechile roșii de rușine, mărturisesc: până și la *supraviețuire* mă gândesc. Nu la orice fel. Nu mă interesează să fiu ținut minte vreo treizeci de ani. Ori până la sfârșitul veacurilor, ori deloc!” – *Ibidem*, p. 82.

<sup>68</sup> Eugen NEGRICI, *Figura spiritului creator*, Cartea Românească, București, 1978, p. 316.